

VANNFUGLTELLINGER

I PASVIK NATURRESERVAT

2003

MORTEN GÜNTHER

Kvinand (*Bucephala clangula*). Foto: Ragnar Våga Pedersen.

Vannfugltellinger i Pasvik naturreservat 2003

av Morten Günther

Innledning

Vårtellingene av vannfugl i Øvre Pasvik har nå pågått kontinuerlig i åtte år. Hvert år, i overgangen mai-juni, har området blitt undersøkt fra båt, en på russisk og en på norsk side. To tellinger har blitt gjennomført med noen dagers mellomrom. I 1996, 1997 og 2000 deltok både norske og russiske ornitologer under vårregistreringene, mens vi fra norsk side hadde eneansvaret de øvrige årene. Ved høsttellingene i september har man kun registrert en dag og kun fra norsk side. Prosjektet er finansiert av miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Finnmark.

I dette notatet gis en presentasjon av resultatene fra årets vannfuglregistreringer i Pasvik naturreservat og de omkringliggende våtmarksområder. I tillegg presenteres en del tilfeldige observasjoner fra det samme området.

Våren i Pasvik kom relativt tidlig, men vi fikk ikke så mange tidlige trekkfugler som i 2002.

Metode

Årets vannfugltellinger ble gjennomført 26. mai, 6. juni og 18. september etter tradisjonelt opplegg. Alle tellingene ble gjennomført fra båt.

Begge dager ble det talt fra både norsk og russisk side. Vi fikk imidlertid ikke tillatelse til grensepassering og følgelig deltok det ikke nordmenn i tellingene på russisk side. Dette var beklagelig først og fremst fordi manglende tillatelse til grensepassering gjør det umulig for observatørene og koordinere registreringene underveis. Dette øker sannsynligheten for at flokker som krysser grenselinjen kan bli telt to ganger, og er således en ekstra feilkilde i materialet. Vi håper at man i fremtiden på ny kan få tillatelse til grensepassering for å gjøre registreringene mest mulig effektive.

De norske deltagerne under vårregistreringene var Morten Günther, Jeroen vanDer Kooij og Nils Erlandsen. På russisk side ble registreringene gjort av Eugene Khlebosolov og Ivan Zatsarinny.

Høstregistreringene ble gjennomført av Morten Günther og Kjetil Rasmussen.

Resultatene i kronologisk rekkefølge

29.03.2003 – De to første *sangsvanene* dukker opp ved Nyrud (S. Wikan).

02.04.2003 – 4 *sangsvaner* ble observert i flukt over Noatun (S. Wikan).

06.04.2003 – Hele strekningen fra Skolteholmen til Bjørnholmen ble kontrollert. De eneste observerte vannfuglene var 2 *sangsvaner* ved Noatun og 12 *sangsvaner* ved Bjørnholmen (S. Wikan).

20.04.2003 – 1 M 1 F *kvinand* ble observert ved Nyrud (Rolf Randa).

30.04.2003 – I forbindelse med bjørneregistreringer sjekket Steinar Wikan strekningen fra Skolteholmen til Noatun. Elva hadde gått opp relativt mye. Følgende arter ble observert:

Nesheim: 2 *svartbak*.

Jordanfoss: 2 *sangsvaner* og 3 *laksand* hanner.

Lyngmo: 4 *sangsvaner* og 3 *sædgås*.

Oterholmen: 43 *sangsvaner*, 132 *sædgås*, 4 *stokkand* og 1 *svartbak*.

05.05.2003 – 69 *sangsvaner* og 312 *sædgås* ble observert ved Noatun. Dessuten *kvinand*, *fiskemåke* og *svarbak* (S. Wikan).

Sangsvaner (*Cygnus cygnus*) på Båtvatnet, Sør-Varanger – Foto © Morten Günther.

16.05.2003 – Undertegnede gjorde følgende observasjoner i Øvre Pasvik:

Nordvestbukta: 1 *sangsvane*, 2 *sædgås*, 16 *kvinand*, 1 *fiskemåke* og 7 *hettemåker*.

Hauge: 2 *smålom*, 2 *kvinand*, 2 *laksand*, 2 *heilo* og 2 *småspover*.

Emanuelbekken: 2 *brunnakke*, 1 *kvinand* og 2 *fiskemåker*.

Steinbekken: 2 *kvinand*.

Vaggatem: 2 *smålom* og 2 *kvinand*.

Gaukstad: En flokk med 9 *storskarv* trakk mot nord.

Gjøkbukta: 2 *sangsvaner*, 5 *brunnakke*, 1 *krikkand*, 1 *stokkand*, 5 *kvinand*, 1 *siland*, 1 *småspove*, 2 *sotsnipe*, 5 *gluttsnipe*, 1 *grønnstilk*, 15+ *fiskemåke* og 2 *hettemåker*.

Nyrud: 2 *sædgås*, 2 *brunnakke*, 6 *kvinand*, 4 *lappfiskand*, 5 *laksand* og 6 *fiskemåke*.

Grautbekken: 7 *sædgås*.

26.05.2003 – Resultatene fra vårens første tradisjonelle vannfugltelling presenteres i tabell 1.

I tillegg kan det nevnes at 2 *traner* ble observert ved Vaggatem samme dag (M. Günther).

06.06.2003 – Resultatene fra vårens andre tradisjonelle vannfugltelling presenteres i tabell 2.

I tillegg ble følgende observasjoner gjort andre steder i Øvre Pasvik:

Hestefossdammen: 1 *smålom*, 1 *storlom*, 2 *sangsvane*, 1 *krikkand*, 1 *kvartbekkasin*, 1 *fiskemåke*, 1 *hettemåke*, 29 *dvergmåker* og 30+ *rødnebbterne*.

Birrivarajængæ: 2 *sædgås*, 2 *toppand* og 1 *enkeltebekkasin*.

Blankvannet: 1 *sangsvane*.

Grautbekken: 1 *krikkand*.

Vaggatem: 11 *sædgås* og 1 *fiskemåke*.

Nordvestbukta: 2 *storlom*, 1 *krikkand*, 3 *kvinender*, 1 *laksand*, 1 *rødnebbterne*.

Bjørkåsen fellesbeite: 1 *trane*.

I forbindelse med en kveldsekskursjon til Noatun ble følgende fugler observert:

1 *smålom*, 1 *storlom*, 42 *sangsvane*, 5 *brunnakke*, 2 *krikkand*, 21 *stokkand*, 2 *skjeand*, 35+ *toppand*, 14 *kvinand*, 20+ *lappfiskand*, 9 *siland*, 2 *laksand*, 3 *heilo*, 3 *småspove*, 13 *sotsnipe*, 3 *gluttsnipe*, 3 *fiskemåke*, 7 *dvergmåke* og 20+ *rødnebbterne*.

03.07.2003 – Undertegnede gjorde følgende tilfeldige observasjoner i Øvre Pasvik:

Nordvestbukta: 9 *kvinand*.

Hauge: 1 *kvinand*.

Emanuelbekken: 2 *fiskemåke* og 1 *rødnebbterne*.

Elveli: 1 *kvinand*.

Båtvatnet: 2 ad. 4 juv. *sangsvane*, 1 *kvinand* og 2 *strandsnipe*.

Sortbrysttjern: 1 *kvinand* og 1 *strandsnipe*.

Gåsvatnet: 1 *strandsnipe*.

Svanetjørna: 1 *rødnebbterne*.

Nilamyra: 1 *småspove*.

Hestefossdammen: 1 *småspove*, 1 *gluttsnipe*, 2 *fiskemåke* og 1 *rødnebbterne*.

Birrivara jængæ: 1 *gluttsnipe*.

Tangenfossloken: 1 *storlom*, 1 *fiskemåke* og 2 *rødnebbterne*.

Gjeddeåsen: 1 *fiskeørn* og 1 *fiskemåke*.

Blankvannet: 2 *sangsvane*.

Kveldro: 1 *sivhauk*.

18.09.2003 – Resultatene fra høstens tradisjonelle vannfugltelling presenteres i tabell 3.

12.10.2003 – 3 ad. 1 juv. *sangsvane* ble observert ved Noatun (Rolf Randa).

Tabell 1. Antall registrerte vannfugler under tellingen i Fjærvannområdet 26.5.2003.

Både norsk og russisk side.

Art	Sone 1	Sone 2	Sone 2b	Sone 3	Sone 4	Totalt
Storlom, <i>G. arctica</i>	3			2		5
Smålom, <i>G. stellata</i>		1				1
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i>		12	1	46	1	60
Sædgås, <i>Anser fabalis</i>			2			2
Brunnakke, <i>Anas penelope</i>	6	9	7	47	9	78
Krikkand, <i>A. crecca</i>		2	5	2	2	11
Skjeand, <i>A. clypeata</i>		1	3			4
Stokkand, <i>A. platyrhynchos</i>	3	4	2	7	8	24
Stjertand, <i>A. acuta</i>				3		3
Toppand, <i>Aythya fuligula</i>		21		3	2	26
Kvinand, <i>Bucephala clangula</i>	15	65	9	27	24	140
Svartand, <i>Melanitta nigra</i>	18					18
Sjørre, <i>M. fusca</i>					2	2
Lappfiskand, <i>Mergus albellus</i>	2	2	3	3	11	21
Siland, <i>M. serrator</i>	12	3		13	26	54
Laksand, <i>M. merganser</i>		14			10	24
Trane, <i>Grus grus</i>	1					1
Gluttsnipe, <i>Tringa nebularia</i>	1	2	2		1	6
Grønnstilk, <i>T. glareola</i>		3	2	2		7
Sotsnipe, <i>T. erythropus</i>		2	1			3
Lappspove, <i>Limosa lapponica</i>		4				4
Småspove, <i>Numenius phaeopus</i>				1		1
Strandsnipe, <i>Actitis hypoleuca</i>	1					1
Dvergmåke, <i>Larus minutus</i>	1		2	5	2	10
Hettemåke, <i>L. ridibundus</i>	1		3	1	1	6
Fiskemåke, <i>L. canus</i>	3	4	8	1	5	21
Gråmåke, <i>L. argentatus</i>	1					1
Rødnebbterne, <i>Sterna paradisaea</i>	2	4	12	37	15	70
Havørn, <i>Haliaeetus albicilla</i>			1			1
Fiskeørn, <i>Pandion haliaeetus</i>	1		1			2
SUM	71	153	64	200	119	607

Tabell 2. Antall registrerte vannfugler under tellingen i Fjærvannområdet den 6.6.2003.

Både norsk og russisk side.

Art	Sone 1	Sone 2	Sone 2b	Sone 3	Sone 4	Totalt
Storlom, <i>Gavia. arctica</i>	6	1		3	4	14
Smålom, <i>G. stellata</i>				1		1
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i>	2		3	78	10	93
Sædgås, <i>Anser fabalis</i>				8		8
Brunnakke, <i>Anas penelope</i>	10	20	42	83	83	238
Krikkand, <i>A. crecca</i>	3	4	7	2	3	19
Skjeand, <i>A. clypeata</i>				1	1	2
Stokkand, <i>A. platyrhynchos</i>	4		1+pull.	1	3	9
Stjertand, <i>A. acuta</i>			2	6	2	10
Toppand, <i>Aythya fuligula</i>	4	8		10		22
Kvinand, <i>Bucephala clangula</i>	29	30	10	29	12	110
Svartand, <i>Melanitta nigra</i>					4	4
Lappfiskand, <i>Mergus albellus</i>		5		6	9	20
Siland, <i>M. serrator</i>	13	2		13	15	43
Laksand, <i>M. merganser</i>	5	8			1	14
Trane, <i>Grus grus</i>			1			1
Sandlo, <i>Charadrius hiaticula</i>		2				2
Gluttsnipe, <i>Tringa nebularia</i>	2	8		1		11
Grønnstilk, <i>T. glareola</i>	3	4	3			10
Sotsnipe, <i>T. erythropus</i>	1	7	1			9
Lappspove, <i>Limosa lapponica</i>		7				7
Småspove, <i>Numenius phaeopus</i>			1			1
Strandsnipe, <i>Actitis hypoleuca</i>	2	1				3
Enkeltbekkasin, <i>Gallinago gallinago</i>		1	1			2
Dvergmåke, <i>Larus minutus</i>	1		3	9	1	14
Hettemåke, <i>L. ridibundus</i>			1	2		3
Fiskemåke, <i>L. canus</i>	5	9	3	1	4	22
Svartbak, <i>L. marinus</i>	1					1
Rødnebbterne, <i>Sterna paradisaea</i>	8	8	6	20	22	64
Havørn, <i>Haliaeetus albicilla</i>		1			1	2
Fiskeørn, <i>Pandion haliaeetus</i>		1	2		2	5
SUM	99	127	87	274	177	764

Tabell 3. Antall registrerte vannfugler under opptellingen av Fjærvannområdet den 18.09.2003.

Kun norsk side.

Art	Sone 1	Sone 2	Sone 2b	Sone 3	Sone 4	Totalt
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i>			9	66		75
Sædgås, <i>Anser fabalis</i>				14		14
Brunnakke, <i>Anas penelope</i>			15	190+		205+
Krikkand, <i>A. crecca</i>			165+			165+
Stokkand, <i>A. platyrhynchos</i>			195+	85+		280+
Toppand, <i>Aythya fuligula</i>			1			1
Kvinand, <i>Bucephala clangula</i>	22	31	50+	15	80+	198+
Lappfiskand, <i>Mergus albellus</i>	8		1	75+	4	88+
Siland, <i>M. serrator</i>		7		5		12
Laksand, <i>M. merganser</i>	42	6		8	1	57
Fiskemåke, <i>L. canus</i>	1	3				4
Fiskeørn, <i>Pandion haliaeetus</i>		1				1
SUM	73	48	436	458	85	1100

Ung sandlo (*Charadrius hiaticula*) i Øvre Pasvik, Sør-Varanger – Foto © Morten Günther.

Tabell 4. Antall registrerte vannfugler ved vårtellingene i Fjærvannområdet 1996-2003. Makstallet for de to tellingene hvert år vises. Det høyeste makstallet for hver art er uthevet.

Legg merke til at det kun ble talt fra norsk side under den andre tellingen i 1998.

Art	1996	1997	1998*	1999	2000	2001	2002	2003
Storlom	21	7	11	12	16	12	8	14
Smålom	2	2	0	0	4	0	0	1
Storskarv	1	0	0	0	0	3	0	0
Sangsvane	24	8	19	23	1	50	43	93
Sædgås	0	0	0	7	3	78	1	8
Brunnakke	132	122	104	113	103	188	239	238
Snadderand	0	0	0	2	0	0	0	0
Krikkand	52	10	18	58	13	29	18	19
Stokkand	18	11	13	32	6	26	29	24
Stjertand	4	3	2	12	2	12	16	10
Knekkand	0	0	0	2	0	0	0	0
Skjeand	0	2	2	0	0	0	3	2
Toppand	130+	7	9	48	6	28	64	26
Bergand	0	0	2	0	0	3	1	0
Havelle	6	0	11	0	0	0	0	0
Svartand	45	7	12	35	300+	12	67	18
Sjøorre	29	0	5	0	23	2	7	2
Kvinand	163	128	233	155	250+	172	246	140
Lappfiskand	23	7	15	15	9	16	32	21
Siland	39	12	12	19	19	39	34	54
Laksand	45	10	48	36	13	32	31	24
Trane	0	0	0	0	0	0	0	1
Tjeld	0	0	0	2	0	1	0	0
Sandlo	0	0	0	22	0	4	3	2
Heilo	2	4	2	0	1	0	4	0
Temmincksnipe	1	1	0	10	0	5	0	0
Myrsnipe	0	0	0	2	0	3	0	0
Brushane	11	1	2	72	5	10	22	0
Kvartbekkasin	1	0	0	0	0	0	0	0
Enkeltbekkasin	7	3	4	9	5	3	1	2
Lappspove	0	0	1	20	1	9	11	7
Småspove	0	2	1	2	0	1	2	1

Sotsnipe	31	2	5	57	0	13	8	9
Rødstilk	0	0	0	1	0	1	0	0
Gluttsnipe	13	3	6	22	3	26	7	11
Grønnstilk	31	24	44	77	12	16	15	10
Strandsnipe	17	3	4	8	18	3	12	3
Steinvender	0	0	0	0	1	0	0	0
Svømmesnipe	15	28	4	3	28	0	0	0
Tyvjo	0	0	0	0	2	0	0	0
Dvergmåke	15	0	0	3	8	27	3	14
Hettemåke	2	0	0	21	6	2	0	6
Fiskemåke	13	18	27	37	35+	35	77	22
Gråmåke	3	3	3	1	8	0	18	1
Svartbak	2	10	11	3	1	5	4	1
Makrellterne	2	0	2	0	0	1	0	0
Rødnebbterne	200+	52	145+	76	43	106	43	70
Havørn	1	3	1	1	1	1	2	2
Myrhauk	0	1	0	1	0	0	0	0
Fiskeørn	2	4	1	2	1	3	2	5
SUM	1060	480	725	880	860	834	974	861

Rastende ornitologer under feltarbeid i Pasvik, Sør-Varanger – Foto © Andreas Günther.

Tabell 5. Antall registrerte vannfugler ved høsttellingene i Fjærvannområdet 1996-2003.

Det høyeste makstallet for hver art er uthevet.

Art	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Storlom	33	5	3	10	12	8	10	0
Smålom	2	0	0	0	0	0	0	0
Storskarv	0	12	0	1	0	0	0	0
Sangsvane	9	2	9	1	10	11	31	75
Sædgås	0	0	2	0	0	0	0	14
Brunnakke	198	339	249	39	340	72	100	205
Krikkand	6	32	14	4	8	1	80	165
Stokkand	13	4	8	0	23	3	97	280
Stjertand	4	3	1	0	3	0	4	0
Knekkand	1	0	0	0	0	0	0	0
Skjeand	2	0	1	0	0	0	0	0
Toppand	113	65	73	46	50	136	120	1
Havelle	0	3	0	0	0	0	0	0
Svartand	0	9	0	0	27	0	0	0
Kvinand	163	189	167	152	185	143	162	198
Lappfiskand	53	41	42	42	68	56	62	88
Siland	22	21	15	10	12	0	9	12
Laksand	215	58	19	11	21	116	10	57
Tundralo	1	0	0	0	0	0	0	0
Småspove	0	0	1	0	0	0	0	0
Fiskemåke	8	20	0	3	1	0	0	4
Gråmåke	0	0	0	3	0	0	0	0
Svartbak	0	2	1	2	0	1	0	0
Makrellterne	0	3	6	0	0	0	0	0
Rødnebbterne	0	0	6	0	0	0	0	0
Fiskeørn	0	0	1	0	0	1	0	1
Havørn	0	0	0	0	1	1	0	0
SUM	843	808	618	324	758	549	686	1100

Oppsummering

Våren 2003 var en ganske normal vår hva angår antall registrerte vannfugler. Totalt ble det ved de to tellingene registrert henholdsvis 607 og 764 individer. Summen av makstallene for de enkelte artene ga 861 individer, mens snittet for perioden 1996-2002 var på 830 individer.

Forekomsten av sangsvane var særlig høy denne våren. 93 individer er det høyeste som er talt siden vårregistreringene startet i 1996. Andre særlig tallrike arter i år var brunnakke (238 ind.) og siland (54 ind.). På den annen side var antallet dykkender relativt lavt. Antall kvinender har for eksempel ikke vært lavere siden 1997.

Antall vaderfugler var relativt lavt under årets vårregistreringer. Det skyldes trolig en kombinasjon av normal vannstand og tidlig snøsmelting inne på hekkeplassene.

Årets høstregistreringer ga et overraskende høyt antall vannfugler. Totalt ble det registrert 1100 individer. Den forrige rekorden var på 843 individer i 1996 og snittet for perioden 1996-2002 var på 655 individer. Særlig høyt var antallet av sangsvane, sædgås, krikand, stokkand, kvinand og lappfiskand. Alle disse artene viste nye rekordtall. Særlig dramatisk var økningen av krikand og stokkand; to arter som viste en betydelig økning allerede i 2002. I perioden 1996-2002 er det gjennomsnittlig observert 21 individer av både krikand og stokkand. I år ble det registrert henholdsvis 165 ind. og 280 ind.!

Antall lappfiskender har økt forsiktig over flere år og årets rekordsum var på hele 88 ind. Det hører også med til historien at det dagen før ble observert en rekordstor flokk på hele 108 ind. ved Skrøytnes noen mil lenger nord i Pasvikdalen.

For første gang ble det verken registrert smålom eller storlom under årets høstregistrering. Fraværet av toppender var også påfallende. Kun ett ind. ble observert! I tidligere år har antallet variert mellom 46 og 136 ind. Også under vårregistreringene var antall toppender relativt lavt i år.

Som en kuriositet bør det også nevnes at observasjonen av sivhauk ved Gaukstad 3.7.2003 er den andre i Pasvikdalen noen sinne. Bare to dager tidligere, 1.7.2003, ble en sivhauk observert nær finskegrensa mellom Neiden og Näätamö. Første observasjon i Pasvik ble gjort i 1986.

Andre registreringer

I tillegg til de tradisjonelle vannfuglregistreringene er det også i år gjort registreringer ved Salmijärvi (Skrøytnes-Lille Skogøy). Det er også gjort registreringer av dvergmåke (*Larus minutus*). Resultatene fra disse registreringene er publisert i to separate rapporter som kan lastes ned fra www.svanhovd.no:

Günther, M. 2003. *Dvergmåke 2003. Resultater fra årets registreringer i Sør-Varanger og Nordvest Russland*. Rapport. Svanhovd miljøsenster.

Günther, M. 2003. *Fugleregistreringer ved Salmijärvi i Pasvik. Resultater fra 2002 og 2003*. Rapport. Svanhovd miljøsenster.

Litteratur

Günther, M. & Thingstad, P.G. 2001. *Vannfuglregistreringer i Pasvik naturreservat og omkringliggende våtmarksområder. Resultater fra 2000 og 2001. Oppsummering av prosjektarbeidet i perioden 1996 – 2001 samt statusoversikt for vannfuglfaunaen i Pasvik*. Svanhovd miljøsenster og NTNU, Vitenskapsmuseet. Side 1-68.

Günther, M. 2002. *Vannfuglregistreringer i Pasvik naturreservat 2002*. Rapport. Svanhovd miljøsenster.